

Sprawozdanie z X Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego

Report from the tenth National Pedagogical Congress

DOI 10.25951/4170

Wprowadzenie

W dniach 18–20 września 2019 r. w Warszawie odbyło się niezwykle wydarzenie naukowe: jubileuszowy X Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny. Zgromadziło ono wielu pedagogów z całej Polski. O skali wydarzenia świadczy fakt, że uczestnictwo zgłosiło niemal 400 uczonych z 53 ośrodków akademickich. Jak podkreślała prof. dr hab. Joanna Madalińska-Michalak, przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, temat zjazdu był długo dyskutowany w gremiach pedagogów i ostatecznie przyjął następujący kształt: *Pedagogika i edukacja wobec kryzysu wspólnotowości, zaufania i autonomii*. O trafności podjętej problematyki przekonuje zarówno jej aktualność, na którą zwracali uwagę otwierający zjazd prelegenci, jak i liczba uczestniczących w obradach uczonych. Zjazd zorganizowali: Polskie Towarzystwo Pedagogiczne (PTP) oraz dwie wiodące warszawskie uczelnie kształcące pedagogów – Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego i Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. W Komitecie Programowym pracę podjęli: prof. dr hab. Maria Czerepaniak-Walczak (przewodnicząca), dr hab. Joanna Ostrouch-Kamińska, prof. UWM (wiceprzewodnicząca) oraz członkowie: prof. dr hab. Bogusław Śliwerski, prof. dr hab. Mirosław J. Szymański, prof. dr hab. Joanna Madalińska-Michalak, dr hab. Piotr Kostyło, prof. UKW, prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska, prof. Maria Kolankiewicz, prof. dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur, prof. dr hab. Stefan M. Kwiatkowski, prof. dr hab. Magdalena Piorunek, prof. dr hab. Anna Wilkomirska, prof. dr hab. Zbyszko Melosik, prof. dr hab. Krzysztof Rubacha i prof. dr hab. Dariusz Kubinowski. Członkowie Komitetu Programowego byli

odpowiedzialni również za prowadzenie obrad w sekcjach. Członkami Komitetu Naukowego zostali: prof. dr hab. Stefan M. Kwiatkowski, prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński, prof. dr hab. Joanna Madalińska-Michalak, prof. dr hab. Bogusław Śliwerski oraz prof. dr hab. Anna Wilkomirska. Komitet organizacyjny składał się z następujących osób: prof. dr hab. Anna Wilkomirska – przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego, dr Marta Pietrusińska – sekretarz, dr Sylwia Galanciak, dr Dorota Jankowska, dr Halina Rotkiewicz, dr Katarzyna Białożył i mgr Anna Szewczyk.

Dziesiąty Zjazd Pedagogiczny poprzedziła Szkoła Młodych Pedagogów, w której uczestniczyło ponad 30 osób. Kluczowe treści tego wydarzenia koncentrowały się na metodologicznych oraz publikacyjnych aspektach działań młodych badaczy. Przemysleniami i umiejętnościami dzielili się z młodymi: prof. Ingrid Gogolin (University of Hamburg), prof. Conor Galvin (University College Dublin), prof. Mirosława Nowak-Dziemianowicz (Uniwersytet Opolski), prof. Bogusław Śliwerski (Uniwersytet Łódzki) i dr hab. Grzegorz Szumski (Uniwersytet Warszawski). Wykładom plenarnym i warsztatom towarzyszyły podczas pracy w sekcjach wystąpienia młodych naukowców ze Szkoły UNESCO.

Program pierwszego dnia X Jubileuszowego Zjazdu Pedagogicznego wypełniły okolicznościowe wystąpienia gospodarzy uroczystości: prorektora ds. naukowych Uniwersytetu Warszawskiego – dr hab. Macieja Duszczyka, prof. Stefana Kwiatkowskiego – rektora Akademii Pedagogiki Specjalnej i przemówienie wiceprezydent Warszawy Renaty Kaznowskiej, wykłady jubileuszowe, wręczenie nagród i wyróżnień oraz spektakl. Wystąpienia okolicznościowe nawiązywały do tematu zjazdu i ukazywały te miejsca rzeczywistości edukacyjnej, które wobec zachodzących zmian wymagają szczególnej troski i odpowiedzialności uczonych i władz odpowiedzialnych za edukację.

Tematy wykładów jubileuszowych współbrzmiały z tematem przewodnim zjazdu. W nawiązaniu do niego prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński poruszył problematykę kryzysu wspólnotowości, odwołując się do historii zjazdów PTP i tematów wiodących poprzednich zjazdów. Profesor Bogusław Śliwerski wygłosił wykład pt.: *Pedagogika (bez) zaufania*, w którym wykazał, że brak zaufania do władz i nieprzewidywalność ich działań skutkuje m.in. brakiem zaufania nauczycieli do dyrekcji, a uczniów i rodziców – do nauczycieli. Profesor Joanna Madalińska-Michalak w wystąpieniu pt. *Odpowiedzialność za przyszłe pokolenia: edukacja do autonomii* podkreśliła konieczność wychowania do autonomii przez tworzenie środowiska edukacyjnego pozwalającego młodym

ludziom na podejmowanie decyzji w ramach społecznie przyjętych zasad, na „odwagę bycia mądrym własną mądrością”.

Podczas pierwszego dnia zjazdu Polskie Towarzystwo Pedagogiczne wyróżniło odznaczeniami zasłużonych pedagogów i instytucje. Medal Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego otrzymały następujące osoby: prof. Maria Cze-repaniak-Walczak, prof. Bogumiła Dorota Gołębiak, prof. Teresa Hejnicka-Bezwińska, prof. Henryka Kwiatkowska, prof. Zbyszko Melosik, prof. Jerzy Nikitorowicz, prof. Joanna Rutkowiak, prof. Tomasz Szkudlarek, prof. Bogusław Śliwerski, prof. Irena Wojnar oraz instytucja – Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie.

Wyróżnienie za najlepszą monografię w 2019 r. otrzymała dr hab. Renata Tomaszewska-Lipiec (prof. UKW) za publikację: *Praca zawodowa – życie osobiste. Dysonans czy synergia?*, natomiast za publikację z roku 2018 – prof. Dorota Żołądź-Strzelczyk za książkę: *Pod każdym względem szlachetne ci dają wychowanie. Studia z dziejów wychowania szlachty w epoce staropolskiej*.

Polskie Towarzystwo Pedagogiczne wyróżniło ponadto dwie prace doktorskie – rozprawę dr Małgorzaty Czerwiec pt.: *Kształtowanie etosu zaufania w szkole. Studium socjopedagogiczne* napisaną pod kierunkiem prof. Zbigniewa Kwiecińskiego oraz rozprawę doktorską dr. Kamila Pietrowiaka pt.: *Świat po omacku. Społeczne i kulturowe ramy relacji, praktyk i odczuć osób niewidomych*, której promotorem był dr hab. Eugeniusz Kłosek prof. UW, a promotorem pomocniczym – dr Tarzycjusz Buliński, oraz rozprawę dr Katarzyny Grzesiak pt.: *Doświadczenie sukcesu w nauce przez studentów studiów doktoranckich*, której promotorką była prof. Urszula Ostrowska.

Uczestnicy zjazdu byli także zaproszeni do obejrzenia spektaklu „Mury I” i „Mury II” w wykonaniu licealistów ze Zduńskiej Woli. To przejmujące, pełne artystycznego wyrazu przedstawienie pokazywało problematykę zjazdu z perspektywy młodzieży i uzmysławiało uczonym rzeczywistość edukacyjną, z którą spotykają się uczniowie w szkole i w domu. Ze spektaklu płynęło wołanie młodych o edukację do wolności i autonomii, o poszanowanie ich pasji i praw oraz o rzeczywiste zainteresowanie ich problemami.

Drugi dzień zjazdu rozpoczęły wykłady wprowadzające realizowane równocześnie w dwóch aulach. Następnie praca uczestników była kontynuowana w siedmiu sekcjach obradujących jednocześnie. Część merytoryczną zakończyła sesja posterowa, w której ośmioro uczestników dzieliło się swoimi badaniami, prezentując je w formie tradycyjnych i interaktywnych plakatów.

Ostatni dzień zjazdu wypełniły wykłady plenarne, obrady w sekcjach oraz w ośmiu sympozjach tematycznych pracujących niezależnie od siebie. Taka organizacja zjazdu pozwoliła na umieszczenie w programie zjazdu 359 wystąpień.

Wykłady plenarne drugiego i trzeciego dnia zjazdu odbywały się jednocześnie w dwóch sesjach.

W pierwszej sesji uczestnicy wysłuchali wystąpienia prof. Zbyszka Melosika pt.: *Książka jako „złoty standard” w naukach humanistycznych i społecznych* oraz prof. Tomasza Szkudlarka pt.: *No Future. Drogi wyjścia, linie ucieczki i terażniejszość jako międzywojnie*. W drugiej sesji prof. Stefan Kwiatkowski wskazał na konieczność *Prognozowania rozwoju systemu edukacji w kontekście wyzwań natury globalnej* podkreślając, że rolą uczonych jest przewidywanie zmian i formułowanie zaleceń dla systemu edukacji adekwatnie do nakreślonych prognoz. Profesor Tadeusz Pilch wygłosił wykład: *Mysł pedagogiczna i edukacja wobec anomii, bierności obywatelskiej, dysfunkcjonalności władzy i demokracji proceduralnej* wskazując m.in., że obowiązkiem uczonych jest w pierwszej kolejności „dążenie do prawdy, a nie jej głoszenie”, a także aktywna postawa wobec zauważonych nieprawidłowości i niedoskonałości systemu edukacji. Profesor UŁ dr hab. Andrzej Maciej Kaniowski przedstawił z perspektywy filozoficznej referat *Autonomia wyzwaniem dla naszej edukacji*.

Następnego dnia wykłady plenarne w pierwszej sesji wygłosili: prof. Iwona Chrzanowska, która skoncentrowała swoją wypowiedź wokół problemów edukacji włączającej w wykładzie *O czym się nie mówi w kontekście edukacji włączającej – perspektywa (nie tylko) pedagogiki specjalnej* oraz dr hab. Roman Dolata prof. UW, który nawiązując do wyników badań, wskazywał na uwarunkowania efektywności procesu uczenia się w wystąpieniu pt.: *Czy genetyka zachowania trafnie szacuje wpływ szkoły na osiągnięcia szkolne, czyli o nieoczekiwanym pożytku poznawczym z gimnazjalnego eksperymentu*.

Wykłady plenarne drugiej sesji wypełnione zostały głosem prof. Teresy Hejnickiej-Bezwińskiej *Pamięć i tradycja w przezwyciężaniu kryzysu zaufania i wspólnotowości w praktyce edukacyjnej* oraz prof. Ryszarda Macieja Łukaszewicza *Edukacja wobec kryzysu zaufania, wspólnotowości i autonomii – która i jaka edukacja?*

Po wykładach plenarnych każdego dnia naukowcy uczestniczyli w wybranych przez siebie sekcjach tematycznych lub sympozjach.

Drugiego dnia zjazdu jednocześnie obradowało siedem grup:

Sekcja I – *Polityka edukacyjna, szkoła, instytucje edukacyjne* była prowadzona w dwóch pracujących równolegle grupach przez prof. dr. hab. Bogusława

Śliwerskiego i prof. dr. hab. Mirosława Józefa Szymańskiego. Sekcja ta zgromadziła prelegentów, którzy wypowiadali się na tematy związane z systemem edukacji i jego uwarunkowaniami. Podejmowali zagadnienia dotyczące inkluzji w edukacji z perspektywy polityki oświatowej i organizacji procesu kształcenia. Szczególne miejsce zajmowały refleksje nad edukacją włączającą i kształceniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Podejmowano próby dookreślenia roli nauczyciela, dyrektora i innych pracowników szkoły w funkcjonowaniu placówki jako systemu. Pojedyncze referaty odnosiły się także do organów prowadzących szkoły, instytucji współpracujących ze szkołą lub działających w obszarze szeroko pojętej edukacji. Liczne głosy krytyków współczesnej edukacji poparte były wynikami badań i analiz teoretycznych.

Przedmiotem pracy sekcji II zatytułowanej *Nauczyciel* realizowanej jednocześnie w trzech równoległych grupach, była kwestia pracy nauczyciela i jej wyznaczniki, o przygotowanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli, a także o ich kompetencje, postawy i wartości oraz zewnętrzne postrzeganie pracy nauczyciela przez pryzmat prestiżu, autorytetu i władzy. Świadomość warunków, w jakich przychodzi pracować współczesnym nauczycielom – to znaczy: świadomość kryzysu zaufania, kryzysu poczucia wspólnotowości i kryzysu autonomii, skłania do traktowania nauczyciela nie jako urzędnika, ale osoby, której wartości i postawy mają istotny wpływ na kształt edukacji. W wystąpieniach nie zabrakło głosów wskazujących na trudności, z jakimi boryka się nauczyciel, oraz na konieczność podejmowania działań przywracających zawodowi nauczyciela właściwego statusu. Poszczególne sesje prowadzili: prof. Joanna Madalińska-Michalak (UW), dr hab. Piotr Kostyło (prof. UKW), prof. Urszula Ostrowska (Akademia im. Jakuba z Paradyża), dr Agnieszka Szplit (UJK), prof. Jolanta Szempruch (UJK), dr hab. Fabian Andruskiewicz (prof. UO), dr hab. Dorota Kornas-Biela (prof. KUL), dr hab. Ewa Pasterniak-Kobylecka (prof. UZ), dr hab. Stanisław Chrobak (prof. UKSW), dr hab. Jarosław Michalski (prof. APS) i prof. Wanda Drózka (UJK).

Liczną grupę uczestników zgromadziła problematyka sekcji III – *Młdzież, uczeń, student, słuchacz* – prowadzonej w dwóch równoległych grupach przez prof. Marię Czerepaniak-Walczak i prof. Agnieszkę Cybal-Michalską. Wśród kluczowych zagadnień wskazano problematykę związaną z kształtowaniem tożsamości i autonomii młodzieży w świecie zmieniających się oczekiwań i warunków oraz wpływu nowoczesnych technologii. Wystąpienia były zogniskowane również na poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie: na ile szkoła (uczelnia) jest miejscem wspierania rozwoju autonomii i tożsamości oraz wychowania do

wspólnotowości i poszanowania człowieka. Przewodniczące sekcji zachęcały uczestników do poszukiwania i dostrzegania nowych możliwości i wyzwań w kryzysach, które dotyczą współczesną edukację.

Dużym zainteresowaniem uczestników cieszyła się także sekcja pt. *Rodzina, dziecko, opieka, instytucje wychowania*, której moderatorami byli: dr hab. Maria Kolankiewicz (prof. UW), prof. Ewa Ogrodzka-Mazur (UŚ), dr hab. Dorota Kornas-Biela (prof. KUL), dr hab. prof. Joanna Ostroch-Kamińska (prof. UWM), dr hab. Grzegorz Szumski (UW), dr hab. Arkadiusz Wąsiński (UŁ). Obrady w tej sekcji były skoncentrowane na rodzinie jako miejscu wychowania i budowania relacji międzyludzkich, w tym na rodzinie z osobami chorymi i niepełnosprawnymi, na jej funkcjonowaniu również w środowiskach zróżnicowanych kulturowo. Problemy, jakich doświadcza współczesna rodzina, zmiany w postrzeganiu własnych ról i wzajemnych odniesień członków rodzin, stanowiły treść wystąpień wielu prelegentów. Jeden z bloków tematycznych podejmował problematykę instytucjonalnej opieki nad dzieckiem i opieki zastępczej jako szczególnych form pomocy dziecku, które utraciło rodziców lub są oni niewydolni wychowawczo. Znaczna część wystąpień nawiązywała do przeprowadzonych przez prelegentów badań.

Rynek pracy, rozwój zawodowy, oczekiwania pracodawców to temat sekcji V moderowanej przez prof. Stefana Kwiatkowskiego (APS), prof. Magdalenę Piornik (UAM), prof. Ewę Solarczyk-Ambrozik (UAM), dr hab. Beatę Jakimiuk (KUL) oraz dr hab. Beatę Tomaszewską-Lipiec (prof. UKW). W 28 wystąpieniach zgłoszonych do tej sekcji podejmowano zagadnienia związane z rynkiem pracy, który tworzy wyzwania dla edukacji szkolnej i całozyciowej. Podkreślano także wartość pracy ludzkiej jako narzędzia rozwoju osobistego człowieka i jego kompetencji w różnych sferach i etapach życia.

Problematykę: *Środowisko globalne, środowisko lokalne, relacje społeczne, grupy społeczne, media, migracje* omawiano w sekcji VI moderowanej w dwóch równoległych grupach przez prof. Annę Wilkomirską (UW) oraz prof. Zbyszka Melosika (UAM). Tematyka sekcji wskazywała na znaczenie środowiska, w którym współczesny człowiek żyje dla jego funkcjonowania i edukacji. Środowisko to było charakteryzowane jako: dynamicznie zmieniające się, wielokulturowe, otwarte na nowoczesne technologie oraz uwzględniające kontekst migracyjny. Prelegenci podejmowali problematykę związaną z wychowaniem obywatelskim w społeczności narodowej, akademickiej i szkolnej. Odnosili się także do problemu migracji oraz jej skutków. Wskazywali na to, że funkcjonowanie ucznia w wielokulturowej społeczności, będącej skutkiem migracji, jest poważnym wyzwaniem dla współczesnej edukacji.

Znaczną grupę słuchaczy zgromadziła sekcja VII, której temat brzmiał: *Metodologia badań humanistycznych i społecznych*. Sekcję prowadzili prof. Krzysztof Rubacha (UMK) i prof. Dariusz Kubinowski (US). Pierwsze wystąpienia dotyczyły metodologii badań pedagogicznych, która jest osadzona zarówno w nurcie nauk humanistycznych, jak i społecznych. Następnie referenci prezentowali różnorodne metody badawcze przyjmując jako wiodący paradygmat jakościowy oraz snując refleksję na temat ich przydatności i ograniczeń na podstawie przeprowadzonych badań. Szukano również odpowiedzi na pytanie, jak badać środowiska „trudne” oraz, co sądzą studenci pedagogiki o przedmiotach metodologicznych.

W ramach sesji posterowej zaprezentowano w formie ośmiu plakatów rezultaty badań dotyczących różnorodnej problematyki. Dwa plakaty dotyczyły wybranych obszarów pedagogiki specjalnej, kolejne cztery – różnych sposobów edukacji studentów, pozostałe dwa akcentowały znaczenie obrazu jako narzędzia komunikacji. Przez cały czas zjazdu prezentowane były również prace uczestników konkursu *Matematyka w obiektywie* organizowanego cyklicznie przez dr hab. prof. (US) Małgorzatę Makiewicz.

Ostatniego dnia zjazdu równoległe do prac w sekcjach (będących kontynuacją prac sześciu pierwszych sekcji z dnia poprzedniego) odbywało się osiem sympozjów tematycznych o następujących tytułach:

- *Zdolności i twórczość. Problemy, koncepcje, perspektywy;*
- *Pedagogika specjalna w rozpoznawaniu triady teoretyczno-empirycznej: osoba – rodzina – społeczeństwo;*
- *Dziedzictwo idei i dramat losów czołowych postaci pedagogiki polskiej w XX wieku: historia, analiza i krytyka więzi i pęknięć międzypokoleniowych;*
- *Zaufanie i wspólnotowość w pracy nauczycieli;*
- *Wiedza na temat poradnictwa na studiach pedagogicznych. W poszukiwaniu remedium na problemy współczesnego świata;*
- *Tożsamość pedagogiki medialnej. Perspektywy, wyzwania, zadania;*
- *Współpraca polskich i ukraińskich pedagogów (stan i perspektywa);*
- *(Nie)bezpieczeństwo ontologiczne. Człowiek współczesny w matni znaczeń, zagrożeń i symboli.*

Namysł nad stanem polskiej edukacji, dostrzeżone w niej kryzysy i zauważone możliwości zaowocowały odezwą Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego ogłoszoną i poddaną pod głosowanie na zakończenie zjazdu. Wskazywała ona na dwie zasadnicze przyczyny kryzysu polskiej edukacji. Pierwsza to działania rządu bez konsultacji ze środowiskiem lokalnym i niewystarczające przygotowanie reformy powodujące chaos zarówno w obszarze organizacji infrastruktury

tury szkolnej, jak i programów nauczania. Druga to kryzys wynikający z niewłaściwego podejścia do zawodu nauczyciela i jego zadań (wyrażający się m.in. brakiem szacunku dla podmiotowości i autonomii oraz żenująco niskimi uposażeniami tej grupy zawodowej). Odezwę kończy zaproszenie do współpracy skierowane do władz RP przez środowisko akademickie oraz apel o „podjęcie publicznej debaty nad edukacją oraz dialogu z samorządami, środowiskiem nauczycielskim oraz przedstawicielami nauki i wspólne określenie i zaplanowanie najpotrzebniejszych działań naprawczych...” (PTP, X Zjazd Pedagogiczny).

Jubileuszowy X Zjazd Pedagogiczny był ważnym naukowo wydarzeniem integrującym środowiska naukowe pedagogów z różnych uczelni i różnych orientacji metodologicznych wokół problemów dotyczących oświaty i edukację. Zaprezentowane wystąpienia były wyrazem troski uczonych o stan i przyszłość polskiej oświaty, ale także wskazywały na perspektywy, uwarunkowania i kierunki rozwoju pedagogiki, wskazując, że właśnie ona może być antidotum na kryzysy wspólnotowości, zaufania i autonomii dotyczące polską szkołę.

BIBLIOGRAFIA

PTP, X Zjazd Pedagogiczny, <https://zjazd2019.pedagog.uw.edu.pl/> (data dostępu: 9.11.2019).

STRESZCZENIE

Tekst publikacji jest sprawozdaniem z obrad X Zjazdu Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, który odbył się w dniach 18–20 września 2019 r. w Warszawie. Tytuł zjazdu: *Pedagogika i edukacja wobec kryzysu wspólnotowości, zaufania i autonomii* – odzwierciedla podejmowane w obradach plenarnych, sekcyjnych i seminaryjnych zagadnienia. Sprawozdanie zawiera opis też sformułowanych przez pedagogów oraz informacje statystyczne o skali wydarzenia.

SŁOWA KLUCZOWE: X Zjazd Pedagogiczny, Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, sprawozdanie, kryzys wspólnotowości, zaufania i autonomii

SUMMARY

The text of the publication is a report on the proceedings of the 10th Congress of the Polish Pedagogical Society, which was held on September 18-20, 2019 in Warsaw. The title of the congress: *Pedagogy and education in the face of the crisis of community,*

trust and autonomy reflects the issues raised in plenary, sectoral and seminar sessions. The report contains a description of theses formulated by scientists and statistical information on the scale of the event.

KEYWORDS: 10th Congress of the Polish Pedagogical Society, Polish Pedagogical Society, report, crisis of community, crisis of trust, crisis of autonomy

MAŁGORZATA JABŁONOWSKA – Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

JUSTYNA WIŚNIEWSKA – Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Pedagogika / Pedagogy

Przysłano do redakcji / Received: 9.12.2019

Przysłano do redakcji po recenzjach / Received in revised form: 18.05.2020; 29.03.2020

Data akceptacji do publikacji / Accepted: 3.06.2020